

ΓΙΑ ΜΙΑ ΑΥΤΟΜΑΤΗ ΤΙΜΑΡΙΘΜΙΚΗ ΑΝΑΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΜΦΕΡΟΝ ΤΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ

των

Τ. ΓΑΛΑΝΟΥ

και

Μ. ΝΙΚΗΤΑ

Ο διαρκής πληθωρισμός των δέκα τελευταίων χρόνων στην Ελλάδα είναι φυσικό που απασχόλησε και απασχολεί το ελληνικό εργατικό κίνημα και γενικότερα τους εργαζόμενους μισθωτούς λόγω των διαβρωτικών επιπτώσεών του πάνω στο εισόδημά τους. Τα τελευταία χρόνια μάλιστα ο πληθωρισμός

επιταχύνθηκε ιδιαίτερα. Έτσι, σύμφωνα με τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδας (ΕΣΥΕ), ενώ στις αρχές της δεκαετίας του '70 η ετήσια άνοδος του δείκτη τιμών καταναλωτή κυμαινόταν ακόμα γύρω στο 3%, το 1980 έφτασε το 26,2%, για να πέσει κάπως περίπου στο 19,1% (Πίνακας Ι).

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι. Αύξηση του δείκτη τιμών καταναλωτή από Δεκέμβρη σε Δεκέμβρη (%).

Έτος	Πληθωρισμός (%)
1969	2,4
1970	3,2
1971	3
1972	6,5
1973	30,6
1974	13,5
1975	15,2
1976	11,7
1977	12,8
1978	11,5
1979	24,8
1980	26,2
1981	22,5
1982	19,1

Πηγή: ΕΣΥΕ. Ο δείκτης τιμών καταναλωτή της ΕΣΥΕ καταρτίστηκε για πρώτη φορά το 1959 και αναθεωρήθηκε το 1969, το 1973 και, τέλος, το 1974. Οι αναθεωρήσεις αυτές αλλοιώνουν κάπως την άμεση συγκρισιμότητα της χρονολογικής σειράς του πίνακα. Τα στοιχεία ωστόσο παραμένουν ενδεικτικά μιας τάξης μεγέθους.

Η άνοδος των τιμών ενδιαφέρει τους εργαζόμενους, γιατί καταλήγει σε μια μείωση της αγοραστικής δύναμης του μισθού τους (δηλαδή τελικά σε μια μείωση της αξίας της εργατικής δύναμης). Είναι προφανές ότι ένας σταθερός ονομαστικός μισθός θα αγοράσει λιγότερα προϊόντα (θα χάσει από την αγοραστική του δύναμη), αν ακριβήνουν οι τιμές των προϊόντων που αγοράζει ο μισθωτός για κατανάλωση. Η μείωση αυτή του πραγματικού μισθού είναι ακόμα πιο επικίνδυνη, επειδή γίνεται κάπως «ανεπαίσθητα» — ή «ανώδυνα» —, μια που μπορεί να συνοδεύεται ακόμα και από αύξηση του ονομαστικού μισθού.

Το τελικό αποτέλεσμα (αν υπάρχει αύξηση ή μείωση των πραγματικών μισθών) μπορεί να ιδωθεί εκ των υστέρων, αν συγκριθούν οι δυο αυτές εξελίξεις, δηλαδή η άνοδος των

τιμών από τη μια και η αύξηση των ονομαστικών μισθών από την άλλη. Μια τέτοια σύγκριση δείχνει π.χ. ότι στη μεταπολιτευτική Ελλάδα η πορεία του πραγματικού μισθού γνώρισε δυο φάσεις: Μια ανοδική από το 1974 ως το 1978 και μια πτωτική από το 1978 ως το 1981. Σύμφωνα με τον Π. Λινάρδο - Ρυλμόν¹, «από το 1974 ως το 1978, ενώ ο τιμάρθμος του καταναλωτή αυξήθηκε κατά 62,2%, τα μέσα μεγέθη των κυριότερων κατηγοριών αμοιβών γνώρισαν μια ταχύτερη αύξηση: Οι μισθοί των υπαλλήλων της μείζονος βιομηχανίας κατά 110,9%, οι εβδομαδιαίες αποδοχές των εργατών της μείζονος βιομηχανίας κατά 125,6%, οι μισθοί των υπαλλήλων του λιανικού εμπορίου κατά 117,2%, ο κατώτερος μισθός κατά 106,6% και το κατώτερο ημερομίσθιο ανδρών και γυναικών κατά 102,3% και 131,6%. Αντισταθμίστηκαν έτσι σε κάποιο βαθμό οι απώλειες της προηγούμενης περιόδου. Από το 1978, όμως, ως το Α' τρίμηνο του 1981 η εξέλιξη είναι αντίστροφη. Ενώ ο τιμάρθμος του καταναλωτή (...) αυξήθηκε κατά 79,2%, οι αυξήσεις των αμοιβών είναι: 66,1% για τους υπαλλήλους της μείζονος βιομηχανίας, 59,2% για τους υπαλλήλους του λιανικού εμπορίου, 68,1% για το κατώτερο μισθό και 63,2% και 63,9% για το κατώτερο ημερομίσθιο ανδρών και γυναικών αντίστοιχα».

Θα πρέπει να σημειωθεί, πρώτον, ότι η πρώτη φάση ανόδου των πραγματικών μισθών απλώς, ως ένα σημείο, αντισταθμίζει την προηγούμενη πτωτική τους φάση της δικτατορικής περιόδου. Θα πρέπει να τονιστεί, δεύτερον, ότι από το 1978 και μετά υπάρχει πτώση των πραγματικών μισθών, που πραγματοποιείται μέσα από την επιτάχυνση του πληθωρισμού και με την ταυτόχρονη — σχετικά με αυτόν μέτρια — αύξηση των ονομαστικών μισθών.² Και θα πρέπει να διευκρινιστεί, τρίτον, ότι όταν μιλάμε για αύξηση ή — κυρίως — για μείωση του πραγματικού μισθού, δεν αξιολογούμε το απόλυτο μέγεθός του, που μπορεί να βρίσκεται — και συχνά βρίσκεται! — στα όρια των δυνατοτήτων μιας αξιοπρεπούς επιβίωσης ή και κάτω από αυτά, παρόλο που αυτό ενδιαφέρει άμεσα τον εργαζόμενο, εφόσον

1. Οικονομικός Ταχυδρόμος 24-9-81 αρ. 1429.

2. Σε σχέση με αυτή τη φάση, βλ. και τα άρθρα του Θ. Κατσάνεβα στον Οικονομικό Ταχυδρόμο 4-6-81 αρ. 1413 και του Π. Κλαυδιανού στον Οικονομικό Ταχυδρόμο 3-9-81 αρ. 1426.

αυτό καθορίζει το επίπεδο της διαβίωσής του. Απλώς λέμε ότι ο πληθωρισμός, αν δεν αντιμετωπιστεί στις συγκεκριμένες του συνέπειες από την εργατική τάξη, αποτελεί έναν «αυτόματο» μηχανισμό που τρώει ακόμα περισσότερο το εργατικό εισόδημα. Και ότι η αύξηση του πραγματικού μισθού, για να μην

είναι κοροϊδία — δηλαδή απλώς ονομαστική αύξηση και στην ουσία μείωση —, έχει νόημα μόνο από τη στιγμή που έχει εξασφαλιστεί η διατήρηση της αγοραστικής αξίας του μισθού από τη μείωση που της προκαλεί αυτόματα ο πληθωρισμός.

Ο ΔΙΑΡΚΗΣ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ

Είδαμε ότι, πέρα από τη διακόμανση των ρυθμών του, ο πληθωρισμός είναι ένα μόνιμο φαινόμενο της ελληνικής οικονομίας. Πρόκειται δηλαδή για διαρκή πληθωρισμό, ή — όπως ονομάζεται συχνά — για «έρποντα» πληθωρισμό. Ωστόσο, ο διαρκής πληθωρισμός δεν είναι απλώς γνώρισμα της σημερινής ελληνικής κοινωνίας. Είναι δομικό χαρακτηριστικό του παρακμασμένου ύστερου καπιταλισμού. Με τη χρησιμοποίησή του ο σύγχρονος καπιταλισμός προσπαθεί να μεταθέσει τις περιοδικές του κρίσεις και να εμποδίσει τη μετατροπή τους σε νέα κρίση επικίνδυνα καταστροφικών διαστάσεων του τύπου του 1929-1932 (χωρίς αυτό να σημαίνει ότι το καταφέρνει κιόλας! Αρκεί να δει κανείς τις τεράστιες διαστάσεις της ανεργίας στις καπιταλιστικές μητροπόλεις σήμερα). Ο τρόπος που εκδηλώνεται ο διαρκής πληθωρισμός είναι μια συνεχής τάση ανόδου του γενικού επιπέδου των τιμών. Αυτό δεν σημαίνει ότι κάθε μέρα ανεβαίνουν όλες οι τιμές. Αντίθετα από τον καλπάζοντα πληθωρισμό (που δεν είναι δομικό χαρακτηριστικό, αλλά χαρακτηριστικό μιας κατάστασης κρίσης), στον έρποντα πληθωρισμό άλλες τιμές ανεβαίνουν σήμερα, άλλες τιμές μετά από μερικές μέρες ή εβδομάδες, άλλες μετά από μερικούς μήνες — ούτε αυξάνονται όλες με τους ίδιους αναγκαστικά ρυθμούς — ή και υπάρχουν ακόμα και προϊόντα που η τιμή τους ενδεχόμενα πέφτει (όπως π.χ. έγινε με τα μικρά κομπιουτεράκια τσέπης). Στο σύνολό τους όμως αυτές οι κινήσεις διαμορφώνουν μια συνεχή άνοδο του γενικού επιπέδου των

τιμών. Οι μηχανισμοί, τέλος, μέσα από τους οποίους δημιουργείται ο διαρκής πληθωρισμός είναι πολύπλοκοι (πληθωρισμός παραγωγικών και καταναλωτικών πιστώσεων, μονοπωλιακές τιμές και υπερκέρδη, δημόσια ελλείμματα και στρατιωτικοί εξοπλισμοί) και δεν θα μας απασχολήσουν εδώ.

Το γεγονός ότι πρόκειται για δομικό χαρακτηριστικό του σύγχρονου καπιταλισμού σημαίνει — έστω και αν είναι δυσάρεστο για ορισμένους — ότι «δεν υπάρχει τρόπος να σταματήσει ο πληθωρισμός χωρίς να καταργηθεί ο καπιταλισμός. Οι μόνες συνθήκες με τις οποίες θα μπορούσε θεωρητικά ο σύγχρονος καπιταλισμός να μετριάσει τον πληθωρισμό θα ήταν συνθήκες καταστροφικές για την εργατική τάξη: Μαζική ανεργία και πάγωμα των μισθών. Αλλά ακόμα και σε αυτή την περίπτωση — όπως δείχνει η εμπειρία —, η διαβολική πληθωριστική μηχανή θα γνώριζε απλώς μια επιβράδυνση και δεν θα σταματούσε τελείως»³.

Αυτό, βέβαια δεν σημαίνει καθόλου ότι το εργατικό κίνημα περιμένοντας να «καταργηθεί ο καπιταλισμός» θα πρέπει να παραιτηθεί από την πάλη ενάντια στις πολύ συγκεκριμένες και καθημερινές συνέπειες που έχει ο πληθωρισμός πάνω στο εργατικό εισόδημα. Σημαίνει όμως ότι είναι τεράστια και επικίνδυνη αυταπάτη το να πιστεύει κανείς ότι θα μπορέσει να εξαλείψει τον πληθωρισμό αλλάζοντας μερικούς υπουργούς Οικονομικών «που τα έχουν κάνει πλακάκια με τα μονοπάγια» με μερικούς άλλους «προοδευτικούς» υπουργούς, ή αντικαθιστώντας μια «αντιδραστική οικονομική πολιτική» απλώς με μια

3. Ερνέστ Μαντέλ «La defense du pouvoir d'achat des travailleurs, contre l'inflation et la vie chere», στο Quatrième Internationale τεύχος 18-19, Νοέμβρης - Δεκέμβρης 1974.

«αντιμονοπωλιακή ή δημοκρατική οικονομική πολιτική», χωρίς να αγγίζει τις βάσεις του καπιταλιστικού συστήματος. Ιδιαίτερα επικίνδυνη είναι η ρεφορμιστική αντίληψη ότι μπορεί να περιοριστεί ο πληθωρισμός στον καπιταλισμό και να ζητηθούν, γιά αυτό, θυσίες από τους εργαζόμενους, φτάνει η αντίστοιχη λιτότητα να μην είναι «μονόπλευρη», αλλά δίπλευρη. Αυτό σε τεχνοκρατική γλώσσα λέγεται «εισοδηματική πολιτική», που περιορίζει ή παγώνει τις αυξήσεις των ονομαστικών μισθών (ή, σε εκλεπτισμένη ορολογία, «ετεροχρονισμός»), πράγμα που υποτίθεται πως συνδυάζεται με έναν «έλεγχο» των κερδών και των τιμών. Αυτός όμως ο «έλεγχος» — όλοι το ξέρουν — στην πράξη είναι παραμύθι. Καί «κάθε εισοδηματική πολιτική, κάθε πολιτική που υποτίθεται πως ελέγχει «συγχρόνως» και τους μισθούς και τις τιμές και τα κέρδη μετατρέπεται αναπόφευχτα, σε καπιταλιστικό καθεστώς, σε απλή και καθαρή αστυνόμευση των μισθών»³, δηλαδή σε μια μείωση των μισθών και σε μια αύξηση των καπιταλιστικών κερδών.

Το ζήτημα είναι ότι δεν μπορούν οι εργαζόμενοι να θυσιάσουν τα άμεσα και πολύ ζωτικά συμφέροντά τους στο βωμό μιας αφηρημένης αρχής, όπως «η πάλη ενάντια στον πληθωρισμό» ή «η αύξηση της παραγωγικότητας», έναντι μελλοντικών υποσχέσεων που είναι κάτι παραπάνω από αυθαίρετες και

έναντι ορισμένων σημερινών συνεπειών που είναι εξαιρετικά υπαρκτές, να μειώνουν δηλαδή την αγοραστική δύναμη του εργατικού εισοδήματος. Αντίθετα, **απέναντι στον πληθωρισμό ένας είναι ο στόχος — εξαιρετικά άμεσος και ζωτικός — του εργατικού κινήματος: Να διαφυλαχτεί και να διατηρηθεί ακέραια η αγοραστική δύναμη των μισθών.** Να μην πληρώσουν δηλαδή οι εργαζόμενοι το βάρος του καπιταλιστικού πληθωρισμού.

Σίγουρα πρόκειται για έναν **αμυντικό στόχο**, που — από μόνος του — δεν έχει τίποτα το επαναστατικό. Αλλά μόνο ηλίθιοι ή κυνικοί πράχτορες των αστών στο εργατικό κίνημα μπορούν να υποστηρίξουν «σοβαρά» ότι οι εργαζόμενοι δεν πρέπει να αγωνιστούν για να διατηρήσουν την ήδη κεχτημένη τους αγοραστική δύναμη. Ιδιαίτερα μάλιστα τη στιγμή που ο πληθωρισμός τρώει ασταμάτητα καί αλύπητα, με έντονους ρυθμούς, το εργατικό εισόδημα.

Ο αμυντικός αυτός στόχος του να διατηρηθεί ακέραια η αγοραστική δύναμη των μισθών από τον πληθωρισμό δεν εμποδίζει, βέβαια, σε τίποτα — αντίθετα! — την πάλη για ουσιαστικές αυξήσεις (π.χ. των άθλιων κατώτερων μισθών) ή για «θεσμικές» και άλλες διεκδικήσεις. Απλώς αρνιέται να παζαρέψει τα κεκτημένα δικαιώματα κάτω από την απειλή του καπιταλιστικού πληθωρισμού.

Η ΑΥΤΟΜΑΤΗ ΤΙΜΑΡΙΘΜΙΚΗ ΑΝΑΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΜΙΣΘΩΝ ΚΑΙ ΗΜΕΡΟΜΙΣΘΙΩΝ

Δεν υπάρχουν χίλιοι δυο τρόποι για να υπερασπίσει η εργατική τάξη από τον πληθωρισμό την αγοραστική της δύναμη, με τρόπο κάπως ενιαίο και ολοκληρωμένο (και όχι π.χ. δίνοντας κάθε μήνα μάχη για τον καθορισμό της αύξησης των ονομαστικών μισθών): Μόνο η «κινητή κλίμακα» ή — όπως καθιερώθηκε στην Ελλάδα — η «αυτόματη τιμαριθμική αναπροσαρμογή» μισθών και ημερομισθίων μπορεί να εξασφαλίσει τη διατήρηση αυτής της αγοραστικής δύναμης. Πρόκειται για μια διεκδίκηση που ήδη (από το 1938) βρισκόταν στο «Μεταβατικό Πρό-

γράμμα» της 4ης Διεθνούς, αλλά που εντωμεταξύ έχει εισχωρήσει σε πλατιά στρώματα εργαζομένων και έχει προκαλέσει σκληρές μάχες. Σε πολλές χώρες, το εργατικό κίνημα κατάφερε να επιβάλει ορισμένες μορφές αυτόματης τιμαριθμικής αναπροσαρμογής, όπως π.χ. στο Βέλγιο και στην Ιταλία. Αλλά, όπως έδειξαν και οι πρόσφατες συγκρούσεις στην Ιταλία, η αστική τάξη ακόμα και εκεί δεν έχει παραιτηθεί από την πάλη της ενάντια στην αυτόματη τιμαριθμική αναπροσαρμογή. Ο λόγος είναι ότι αυτή αποτελεί ένα από τα ζητήματα που βρίσκονται στο επίκεντρο της

πάλης των τάξεων σήμερα που, με την κρίση του καπιταλισμού, το επίμαχο θέμα είναι η αύξηση του ποσοστού εκμετάλλευσης της εργατικής τάξης (λιτότητα), δηλαδή η πτώση της αξίας της εργατικής δύναμης.

Με την άνοδο του στην κυβέρνηση το ΠΑΣΟΚ θέσπισε ένα είδος «αυτόματης τιμαριθμικής αναπροσαρμογής» (ΑΤΑ). Αλλά, ακόμα και αν μπορούσαμε να μην πάρουμε υπόψη μας το ότι ένα χρόνο αργότερα η ίδια κυβέρνηση κατήργησε την ΑΤΑ που είχε η ίδια θεσπίσει (ή την... «ετεροχρόνισε»), δεν μπορούμε να μη δούμε πως αυτή η ΑΤΑ ήταν ήδη αρκετά νοθευμένη. Και νοθευμένη στην περίπτωση σημαίνει όχι απλώς ότι δεν πετυχαίνει το στόχο της (να διατηρήσει την αγοραστική δύναμη των μισθών), αλλά και επιπλέον ότι αυτή η αποτυχία μεταφράζεται σε μια θεσμοθετημένη και συστηματική απώλεια του εργατικού εισοδήματος. Οι λόγοι είναι κυρίως ότι το διάστημα της αναπρο-

σαρμογής ήταν अपαράδεχτα μεγάλο (4 μήνες) και χωρίς αναδρομική ισχύ, ότι ίσχυσε μόνο πάνω στο βασικό μισθό και ο αυτοματισμός της μόνο για το δημόσιο τομέα, ότι έκοψε σε μισθολογικά ιεραρχικές φέτες τους εργαζόμενους, ότι δε συνοδεύτηκε από μια τιμαριθμοποίηση της φορολογικής κλίμακας και ότι, τέλος, είχε τη μαγική ικανότητα να «ετεροχρονίζεται» σύμφωνα με την «πολιτική βούληση» της κυβέρνησης.⁴

Η εμπειρία αυτή σημαίνει ότι το εργατικό κίνημα θα πρέπει να διευκρινίσει, πέρα από τη λέξη, και ποιό είναι το περιεχόμενο της αυτόματης τιμαριθμικής αναπροσαρμογής, ποιές είναι δηλαδή οι προϋποθέσεις με τις οποίες η αυτόματη τιμαριθμική αναπροσαρμογή θα μπορέσει να επιτύχει το στόχο της, να εξασφαλίσει δηλαδή τη διατήρηση της αγοραστικής δύναμης των μισθών και ημερομισθίων από τον πληθωρισμό.

I. Η τιμαριθμική αναπροσαρμογή πρέπει να γίνεται κάθε μήνα

Για να συγκρίνουμε τις εναλλαχτικές απόψεις, ας πάρουμε το υποθετικό παράδειγμα ενός μισθωτού που την 1-1-82 παίρνει ένα μισθό 30.000 δρχ. Ας πάρουμε σα βάση του δείκτη τιμών καταναλωτή την ίδια ημερομηνία και ας υποθέσουμε ότι ο ετήσιος πληθωρισμός του 1982 θα είναι 19,6% ομοιόμορφα κατανεμημένος (1,5% κάθε μήνα). Ας μελετήσουμε λοιπόν πώς θα διαμορφωθεί το ετήσιο εισόδημα του μισθωτού, αν η τιμαριθμική αναπροσαρμογή του μισθού του γίνεται κάθε 6 μήνες, κάθε 4 μήνες ή κάθε μήνα. Τα αποτελέσματα αυτής της υπόθεσης μπορεί να τα δει κανείς στον Πίνακα II.

Είναι σαφές ότι κατά το 1982 και σε σύγκριση με τη μηνιαία αναπροσαρμογή ο μισθωτός θα έχει χάσει, σε σημερινές τιμές (1-1-83), 15.595 δρχ. αν ο μισθός του αναπροσαρμόζεται κάθε 6 μήνες και 9.438 δρχ. αν αναπροσαρμόζεται κάθε 4 μήνες, ποσά δηλαδή που για το μισθωτό μας δεν είναι

διόλου ευκαταφρόνητα. Η απώλεια αυτή οφείλεται αποκλειστικά στο ότι η αναπροσαρμογή γίνεται σε απαράδεχτα μεγάλα χρονικά διαστήματα. Και ο μόνος τρόπος για να αντιμετωπιστεί είναι να γίνεται η τιμαριθμική αναπροσαρμογή κάθε μήνα.

Θα πρέπει επιπλέον να σημειωθεί κάτι που δεν είναι δευτερεύον: Αν η τιμαριθμική αναπροσαρμογή γίνεται σε τόσο μεγάλα χρονικά διαστήματα, αυτό επιτρέπει μια ηθελημένη πολιτική μείωσης του εργατικού εισοδήματος μέσα από το μαγείρεμα της στιγμής που μπορεί να αυξηθεί η τιμή πολλών ειδών. Αν π.χ. υπάρξουν ιδιαίτερα πολλές αυξήσεις το μήνα της αναπροσαρμογής (π.χ. λογαριασμοί νερού, ΔΕΗ, βενζίνη κτλ.), τότε, επειδή ακριβώς η αναπροσαρμογή των μισθών θα γίνει αρκετούς μήνες αργότερα, η απώλεια της αγοραστικής δύναμης του μισθού να είναι ακόμα μεγαλύτερη. Και απέναντι σε μια τέτοια πολιτική — σίγουρα «κυνική», αλλά

4. Σε τελική ανάλυση, ακόμα και η εισοδηματική πολιτική της Νέας Δημοκρατίας προέβλεπε για το 1981 κάποιου είδους τιμαριθμοποίηση των αποδοχών, χωρίς βέβαια να εγγυάται τη διατήρηση της αγοραστικής δύναμης των μισθωτών. Βλ. Ι. Σιωμόπουλος «Πότε και ποιούς συμφέρει η τιμαριθμοποίηση των αποδοχών», Οικονομικός Ταχυδρόμος 11-6-81 αρ. 1414.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π. Περιοδικότητα της ΑΤΑ

	Μηνιαίος ρυθμός πληθωρισμού %	Δείκτης τιμών καταναλωτή (Βάση: 1.1.82)	Αναπροσαρμογή					
			ανά εξάμηνο		ανά τετράμηνο		κάθε μήνα	
			Ονομαστικός μισθός	Μισθός σε σταθερές δρχ. 1.1.82	Ονομαστικός μισθός	Μισθός σε σταθερές δρχ. 1.1.82	Ονομαστικός μισθός	Μισθός σε σταθερές δρχ. 1.1.82
Γενάρης '82	1,5	100	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000
Φλεβάρης	1,5	101,5	30.000	29.557	30.000	29.557	30.450	30.000
Μάρτης	1,5	103,02	30.000	29.121	30.000	29.121	30.906	30.000
Απρίλης	1,5	104,57	30.000	28.689	30.000	28.689	31.371	30.000
Μάης	1,5	106,14	30.000	28.265	31.842	30.000	31.842	30.000
Ιούνης	1,5	107,73	30.000	27.847	31.842	29.557	32.319	30.000
Ιούλης	1,5	109,34	32.802	30.000	31.842	29.122	32.802	30.000
Αύγουστος	1,5	110,98	32.802	29.557	31.842	28.692	33.294	30.000
Σεπτέμβριος	1,5	112,65	32.802	29.119	33.795	30.000	33.795	30.000
Οχτώβριος	1,5	114,34	32.802	28.688	33.795	29.557	34.302	30.000
Νοέμβριος	1,5	116,05	32.802	28.265	33.795	29.121	34.815	30.000
Δεκέμβριος	1,5	117,79	32.802	27.848	33.795	28.690	35.337	30.000
Γενάρης 83		119,56	35.868	30.000	35.868	30.000	35.868	30.000
Σύνολο έτους '82		19,6		346.956		352.106		360.000
Απώλεια σε σχέση με μηνιαία ΑΤΑ σε τιμές 1.1.83				15.595		9.438		0

μήπως τη δουλειά τους δεν κάνουν οι αστοί; — το εργατικό κίνημα θα ήταν αφοπλισμένο. Για να αποφευχθεί ένα τέτοιο ενδεχόμενο

— καθόλου εξωπραγματικό — και πάλι ο μόνος τρόπος είναι η τιμαριθμική αναπροσαρμογή να γίνεται κάθε μήνα.

Π. Η τιμαριθμική αναπροσαρμογή πρέπει να έχει αναδρομική ισχύ;

Η ακριβής εκτίμηση της σημασίας των αναδρομικών για τη διατήρηση της αγοραστικής δύναμης του μισθωτού είναι κάπως πιο σύνθετη. Ας πούμε καταρχήν ότι η ανάγκη αναδρομικών οφείλεται σε απώλειες δυο ειδών. Η πρώτη έχει σχέση με το γεγονός ότι οποιαδήποτε τιμαριθμική αναπροσαρμογή των μισθών και ημερομισθίων, ακόμα και αν είναι μηνιαία, είναι πάντα μια αναπροσαρμογή εκ των υστέρων. Η δεύτερη έχει σχέση με το «τεχνικό» πρόβλημα της αναγκαστικής καθυστέρησης της αναπροσαρμογής του μισθού σε σχέση με τη μέτρηση των

τιμών και τον προσδιορισμό του αντίστοιχου δείκτη.

α) Ας πάρουμε για παράδειγμα ένα μισθωτό που την 1-1-82 παίρνει ένα μισθό 30.000 δρχ. και ας υποθέσουμε ότι ο μισθός του αναπροσαρμόζεται κάθε μήνα. Αν η μέτρηση των τιμών την 1-1-82 δείξει ότι το Γενάρη ο πληθωρισμός ήταν 3%, τότε ο μισθός που θα πάρει την 1-2-82 θα είναι 30.900 δρχ. Όμως οι 900 πρόσθετες δραχμές θα δοθούν για να καλύψουν την άνοδο των τιμών του Γενάρη ή το επίπεδο των τιμών έτσι όπως έχει διαμορφωθεί κατά την 1-2-82. Επειδή όμως ακριβώς

η αύξηση των τιμών στην οποία οφείλεται ο πληθωρισμός του Γενάρη δεν έγινε ενιαία και ξαφνικά στις 31-1-82, αλλά διασκορπισμένα μέσα στο Γενάρη και ενδεχομένως και κατά τις πρώτες του μέρες, υπάρχει μια απώλεια αγοραστικής δύναμης του μισθού του Γενάρη που δεν καλύπτει η αναπροσαρμογή της 1-2-82. Η ακριβής εκτίμηση αυτής της απώλειας είναι αδύνατη, γιατί ακριβώς βρισκόμαστε μπροστά σε έναν έρποντα πληθωρισμό (που χαρακτηρίζεται δηλαδή από μια άνοδο του γενικού επιπέδου των τιμών, αλλά όχι από μια χρονικά ομοιόμορφη και ταυτόχρονη άνοδο όλων των τιμών). Αντίθετα όμως, αυτό που είναι σίγουρο είναι ότι απώλεια υπάρχει αναγκαστικά για το μισθωτό. Ο μόνος τρόπος για να απορροφηθεί τελειώς αυτή η απώλεια θα ήταν να υπερκαλυφθεί με την πρόσθεση στο μισθό ενός αναδρομικού ποσού ίσου με τη μέγιστη δυνατή απώλεια του προηγούμενου μήνα. Στο παράδειγμά μας, ο μισθός της 1-1-82 (αν υποθέσουμε ότι το Δεκέμβρη του

1981 υπήρχε επίσης ένας πληθωρισμός 3%) θα ήταν 30.874 δρχ. (μισθός 30.000 και αναδρομικά 874) και ο μισθός της 1-2-82 31.800 δρχ. (30.900 συν 900 αντίστοιχα). (Βλ. Πίνακα III).

β) Έτσι όπως παρουσιάσαμε ως τώρα την αναπροσαρμογή έχει κάτι το εξωπραγματικό, στο μέτρο που υποθέτει ότι την ίδια μέρα που γίνεται η μέτρηση των τιμών γίνεται και η αναπροσαρμογή και η καταβολή των μισθών. Όμως στην πραγματικότητα η καταβολή στην πράξη του αναπροσαρμοσμένου μισθού γίνεται πάντα με καθυστέρηση (που π.χ. στην περίπτωση του μηνιαίου μισθού και της μηνιαίας τιμαριθμικής αναπροσαρμογής σημαίνει καθυστέρηση ενός μηνός). Άσχετα από το αν θεωρηθεί ο μισθός προκαταβλημένος ή δεδουλευμένος, το ζήτημα είναι ότι τη στιγμή που θα καταβληθεί ο αναπροσαρμοσμένος μισθός, θα υπάρχει μια καθυστέρηση που από μόνη της θα αποτελεί πηγή απώλειας αγοραστικής δύναμης του μισθού. Αυτή η

ΠΙΝΑΚΑΣ III. Αναδρομικά (α)

	Μηνιαίος ρυθμός πληθωρισμού %	Δείκτης τιμών καταναλωτή (βάση 1.1.82)	Μισθός μηνιαία αναπροσαρμο- σμένος σε τρέχουσες δρχ.	Μισθός σε σταθερές δρχ. της 1.1.82	Μέγιστη απώλεια σε τρέχουσες τιμές	Μέγιστη απώλεια σε σταθερές δρχ. της 1.1.82	Αναδρομικά σε τρέχουσες	Αναδρομικά σε σταθερές 1.1.82	Μισθός συν αναδρομικά (τρέχουσες)	Μισθός συν αναδρομικά (σταθ. 1.1.82)
Δεκέμβ. 81	3	97,09			874	874				
Γενάρης 82	3	100	30.000	30.000	900	874	874	874	30.874	30.874
Φεβάρης	0,5	103	30.900	30.000	156	151	900	874	31.800	30.874
Μάρτης	0,5	103,52	31.056	30.000	153	147	156	151	31.212	30.151
Απρίλης	1	104,03	31.209	30.000	312	297	153	147	31.362	30.147
Μάης	4	105,07	31.521	30.000	1.263	1.156	312	297	31.833	30.297
Ιούνης	2	109,28	32.784	30.000	654	587	1.263	1.156	34.047	31.156
Ιούλης	0	111,46	33.438	30.000	0	0	654	587	34.092	30.587
Αύγουστος	0	111,46	33.438	30.000	0	0	0	0	33.438	30.000
Σεπτέμβρης	4	111,46	33.438	30.000	1.338	1.154	0	0	33.438	30.000
Οχτώβρης	2	115,92	34.776	30.000	696	589	1.338	1.154	36.114	31.154
Νοέμβρης	2	118,24	35.472	30.000	708	587	696	589	36.168	30.589
Δεκέμβρης	3	120,60	36.180	30.000	1.086	874	708	587	36.888	30.587
Γενάρης 83		124,22	37.266	30.000			1.086	874	38.352	30.874
Σύνολο (τιμές 1.1.82)				360.000		6.416		6.416		366.416
Σύνολο (τιμές 1.1.83)			447.192			7.970		7.970		455.162

απώλεια μπορεί πραχτικά να καλυφθεί (πάνω-κάτω) μόνο με την πρόσθεση αναδρομικά της λογιστικής απώλειας σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα (B). αριθμητικό παράδειγμα Πίνακα IV).

Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η σημασία των δυο αυτών πηγών απώλειας αγοραστικής δύναμης, σε συνθήκες έρποντος πληθωρισμού με σχετικά σταθερούς ρυθμούς — έστω και κάπως έντονους —, σχετικοποιείται κατά πολύ αν ισχύει μια μηνιαία τιμαριθμική αναπροσαρμογή των μισθών και ημερομισθίων. Πράγματι, όταν δε μεταβάλλονται απότομα οι πληθωριστικοί ρυθμοί, η μηνιαία αναπροσαρμογή τείνει να προσαρμόζει τους μισθούς σχετικά ικανοποιητικά σε σχέση με την άνοδο των τιμών. Δηλαδή, ακόμα και χωρίς αναδρομική ισχύ, η μηνιαία αναπροσαρμογή, αν υπάρχει αναπαραγωγή

των ίδιων περίπου πληθωριστικών ρυθμών, καταφέρνει να εξασφαλίσει πάνω-κάτω τη διατήρηση του επιπέδου της αγοραστικής δύναμης του μισθού. Σε αυτές τις συνθήκες ουσιαστική μείωση της αγοραστικής δύναμης του μισθού μπορεί να προέλθει κυρίως από μια απότομη επιτάχυνση των πληθωριστικών ρυθμών και από μια τάση του πληθωρισμού να μετατραπεί από έρπων σε καλπάζων. Σε τέτοιες όμως συνθήκες — συνθήκες έκδηλης κρίσης —, τα δεδομένα της τιμαριθμικής αναπροσαρμογής αλλάζουν. Π.χ. η μηνιαία αναπροσαρμογή παύει να είναι ικανοποιητική και θα χρειαζόταν να γίνεται σε ακόμα πιο τακτά διαστήματα, ούτε όμως και η καταβολή αναδρομικών θα μπορούσε να αντισταθμίσει τις απώλειες, γιατί πλέον η κατάσταση κρίσης θα είχε φτάσει σε τέτοια όξινση που η απλή διεκδίκηση της

ΠΙΝΑΚΑΣ IV. Αναδρομικά (β)

	Μηνιαίος ρυθμός πληθωρισμού %	Δείκτης τιμών καταναλωτή	Μηνιαία αναπροσαρμο- σμένος μισθός	Αναπροσαρμο- γή με καθυστέρηση ενός μηνός	Μισθός σε σταθερές όρχ. 1.1.82	Απώλεια λόγω καθυστέρησης σε σταθερές 1.1.82	Αναδρομικά σε τρέχουσες αναδρομικά	Μισθός συν αναδρομικά	Σύνολο μηνιαίου εισο- δήματος σε σταθερές 1.1.82 (θεωρητική αύξηση)
Νοέμβρης 81	2	95,18	28.554						
Δεκέμβ. 81	3	97,09	29.126	28.554	29.410	590			29.698
Γενάρης 82	3	100	30.000	29.126	29.126	874	572	29.698	29.975
Φλεβάρης	0,5	103	30.900	30.000	29.126	874	874	30.874	30.719
Μάρτης	0,5	103,52	31.056	30.900	29.849	151	900	31.800	30.003
Απρίλης	1	104,03	31.209	31.056	29.853	147	156	31.212	29.849
Μάης	4	105,07	31.521	31.209	29.703	297	153	31.362	29.130
Ιούνης	2	109,28	32.784	31.521	28.844	1.156	312	31.833	30.546
Ιούλης	0	111,46	33.438	32.784	29.413	587	1.263	34.047	30.587
Αύγουστος	0	111,46	33.438	33.438	30.000	0	654	34.092	30.000
Σεπτέμβρης	4	111,46	33.438	33.438	30.000	0	0	33.438	28.846
Οχτώβρης	2	115,92	34.776	33.438	28.846	1.154	0	33.438	30.543
Νοέμβρης	2	118,24	35.472	34.776	29.411	589	1.338	36.114	29.990
Δεκέμβρης 82	3	120,60	36.180	35.472	29.413	587	696	36.168	29.696
Γενάρης 83		124,22	37.266	36.180	29.126	874	708	36.888	
Φλεβάρης 83				37.266			1.086	38.352	
Σύνολο 82 (τιμές 1.1.82)						6.416			359.886

διατήρησης της αγοραστικής δύναμης δε θα αρκούσε για να αντιπαλαίψει η εργατική τάξη μια οικονομική κατάσταση και, κυρίως, μια πολιτική θέληση πολύ μεγαλύτερης εμπέλειας.

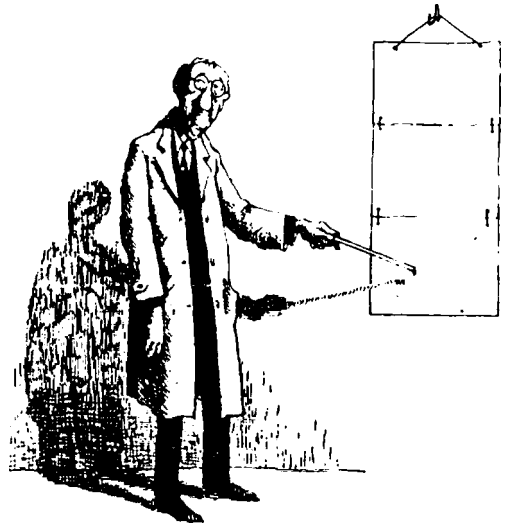
Από την άλλη μεριά, όμως, το γεγονός ότι η αναδρομική ισχύ έχει περιορισμένη σημασία σε σχέση με τη διεκδίκηση μηνιαίας τιμαριθμικής αναπροσαρμογής δε σημαίνει ότι δεν έχει καμία σημασία, ιδιαίτερα μάλιστα — και κυρίως — όταν βρισκόμαστε μπροστά σε ένα σύστημα τιμαριθμικής αναπροσαρμογής που δεν είναι μηνιαίο. Γιατί σε

αυτή την περίπτωση, αντί να υπάρχει τιμαριθμική αναπροσαρμογή, υπάρχει μια συστηματική (θεσμοθετημένη) απώλεια αγοραστικής δύναμης από το εργατικό εισόδημα. Ένα τέτοιο σύστημα, αν δεν έχει συγχρόνως αναδρομική ισχύ, καταντάει κοροϊδία. Έτσι π.χ. με τις υποθέσεις του Πίνακα IV, μια 4μηνη τιμαριθμική αναπροσαρμογή θα κατέληγε σε μια συνολική ετήσια απώλεια αγοραστικής δύναμης 23.663 δρχ. (σε σημερινές τιμές 1-1-83) και η καταβολή αναδρομικών ενός μόνο μηνός θα μείωνε αυτήν την απώλεια στο επίπεδο των 16.165 δρχ.

III. Η τιμαριθμική αναπροσαρμογή πρέπει να γίνεται στο σύνολο του μισθού και όχι μόνο πάνω στο βασικό μισθό.

Εκείνο που ενδιαφέρει τους εργαζόμενους είναι το συνολικό καθαρό τους εισόδημα να μένει τουλάχιστον σταθερό, έτσι ώστε να διαθέτουν την ίδια αγοραστική δύναμη. Το εισόδημα όμως αυτό περιλαμβάνει και διάφορα επιδόματα (ιδιαίτερα στο δημόσιο). Η διατήρηση επομένως του εργατικού εισοδήματος σημαίνει ότι αναπροσαρμόζεται τιμαριθμικά το σύνολο και των επιδομάτων και του βασικού μισθού.

Αντίθετα, η ΑΤΑ που καθόρισε η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ αγνοεί τα επιδόματα, πράγμα που σημαίνει ότι έχει θεσμοθετήσει τη συστηματική απώλεια ενός μέρους του εργατικού εισοδήματος. Έτσι, για παράδειγμα, ας πάρουμε έναν υπάλληλο που έχει σύνολο καταβαλλομένων αποδοχών 35.000 δρχ. το μήνα, από τις οποίες οι 20.000 θεωρούνται βασικός μισθός ενώ οι υπόλοιπες 15.000 είναι διάφορα επιδόματα (θέσεως, σπουδών, πολυετίας, ανθυγιεινής εργασίας, ειδικών συνθηκών...), εισοδηματικό επίπεδο δηλαδή που υποτίθεται ότι η ΑΤΑ του ΠΑΣΟΚ το αναπροσαρμόζει πλήρως απέναντι στον πληθωρισμό. Όμως αυτή η ΑΤΑ εφαρμόζεται μόνο στις 20.000 και όχι στις υπόλοιπες 15.000. Αν λοιπόν ο πληθωρισμός του τετραμήνου ήταν

8%, ο μισθωτός θα πάρει σύνολο «αναπροσαρμοσμένων» αποδοχών 36.000 δρχ. αντί για 37.800 που θα χρειαζόταν για να διατηρήσει την αγοραστική του δύναμη. Έχει δηλαδή καθαρή απώλεια.⁵ Ωραία «τιμαριθμική αναπροσαρμογή» αυτή που θεσμοθετεί μια «αυτόματη» καθαρή απώλεια του εργατικού εισοδήματος.

5. Βλ. και Α. Καραλή «Η εισοδηματική πολιτική της Κυβερνήσεως», Οικονομικός Ταχυδρόμος 1-4-82 αρ. 1456.

IV. Η αυτόματη τιμαριθμική αναπροσαρμογή πρέπει να ισχύει για όλους τους μισθούς ανεξάρτητα από το ύψος τους.

Αρκετά διαδεδομένη είναι η άποψη που ισχυρίζεται πως πρέπει να υπάρχει ένα όριο μισθού πάνω από το οποίο δεν πρέπει να δίνεται τιμαριθμική αναπροσαρμογή. Και δεν πρόκειται μόνο για «άποψη». Πρόκειται πλέον για θεσμοθετημένη πραχτική που έχει εφαρμοστεί με την ΑΤΑ του ΠΑΣΟΚ. Η τελευταία καθόρισε ότι όσοι μισθωτοί παίρνουν πάνω από 35.000 δρχ. είναι υψηλόμισθοι, παίρνουν δηλαδή υπερβολικά λεφτά, και ότι δικαίως ο πληθωρισμός πρέπει να τους φάει ένα μέρος από την αγοραστική τους δύναμη. Αυτό λέγεται «κλιμάκωση της ΑΤΑ ανάλογα με το ύψος του μισθού» και λειτουργεί ως εξής: Για τους μισθούς μέχρι 35.000 δρχ. δίνεται ολόκληρη η αύξηση του τιμαριθμού. Για τους μεγαλύτερους μισθούς η αύξηση που δίνεται γίνεται ανά κλιμάκια εισοδήματος. Για το κλιμάκιο μέχρι 35.000 δρχ. γίνεται πλήρης αναπροσαρμογή, για το κλιμάκιο από 35.000 ως 55.000 δίνεται το 1/2 και για το κλιμάκιο από 55.000 ως 80.000 δρχ. δίνεται το 1/4 της αύξησης του δείκτη τιμών καταναλωτή και, τέλος, για το κλιμάκιο πάνω από 80.000 δρχ. δε γίνεται καμιά αναπροσαρμογή. Αυτό σημαίνει ότι οι ονομαστικές αυξήσεις δεν καλύπτουν πλήρως τον πληθωρισμό, ή με άλλα λόγια ότι κάτω από τη λέξη «αύξηση» (του ονομαστικού μισθού) κρύβεται στην πραγματικότητα μια μείωση της αγοραστικής δύναμης του μισθού. Το ποσοστό κατά το οποίο αυτή η αύξηση καλύπτει τον πληθωρισμό καθώς και το αντίστοιχο ποσοστό της απώλειας της αγοραστικής δύναμης σε σχέση με μια ονομαστική αύξηση που θα κάλυπτε πράγματι τον πληθωρισμό μπορεί να τα δει κανείς για διάφορα — ενδειχτικά — επίπεδα μισθών στον Πίνακα V⁶. (Φυσικά, τόσο το συνολικό ύψος της απώλειας όσο και το ποσοστό μείωσης του πραγματικού μισθού θα εξαρτηθεί τελικά από το ύψος του πληθωρισμού).

ΠΙΝΑΚΑΣ V. Ποσοστό κάλυψης του πληθωρισμού από τις ονομαστικές αυξήσεις και αντίστοιχο ποσοστό μείωσης της αγοραστικής τους δύναμης για διάφορα επίπεδα αμοιβών.

Μισθός	Ποσοστό κάλυψης %	Ποσοστό απώλειας %
35.000	100	0
40.000	93,7	6,3
45.000	88,8	11,2
50.000	85,0	15,0
55.000	81,8	18,2
60.000	77,0	23,0
65.000	73,0	27,0
70.000	69,6	30,4
75.000	66,6	33,4
80.000	64,0	36,0
90.000	56,7	43,3
100.000	51,2	48,8

Ο καθορισμός του ορίου των 35.000 δρχ. είναι τελείως αυθαίρετος και βασίζεται αποκλειστικά στην «πολιτική βούληση» της κυβέρνησης (όπως εξάλλου αποτελεί και κοροϊδία το γεγονός ότι δεν προβλέπεται τιμαριθμοποίησή του). Αλλά το ίδιο αυθαίρετο είναι και το 50.000 του ΚΚΕσ.⁷, όπως και οποιαδήποτε άλλη ανάλογη κλιμάκωση, γιατί εντάσσονται αναγκαστικά στην ίδια λογική που θέλει να χρησιμοποιήσει τον πληθωρισμό για να μειώσει όλους τους μισθούς στο επίπεδο του πιο χαμηλού.

Η λογική αυτή μπορεί να είναι χοντροκομμένη, αλλά πρέπει να την πάρουμε στα σοβαρά, γιατί έχει μια αρκετά μεγάλη απήχηση και γιατί συγχρόνως έχει μια μεγάλη πολιτική σημασία. Η επιχειρηματολογία που τη στηρίζει αποτελεί ένα κράμα από υπεραριστερίστικη σοσιαλίζουσα φρασεολογία (ι-

6. Οι δυο πρώτες στήλες του πίνακα είναι παρμένες από τον Π. Κλαυδιανό «Πότε, ποιές και πόσες αυξήσεις παίρνουν οι μισθωτοί και οι συνταξιούχοι» Οικονομικός Ταχυδρόμος 24-12-81 αρ. 1442.

7. Αυγή της Παρασκευής 26-11-82 αρ. 2554.

σότητα, χτύπημα της ιεραρχίας, κλείσιμο της ψαλίδας των μισθών), από λαϊκίστικο συναισθηματισμό (οι φτωχοί ενάντια στους πλούσιους: να γίνουν οι πλούσιοι φτωχοί), από ρεφορμιστική ιδεολογία (σιγά-σιγά, βοηθώντας και του καπιταλιστικού πληθωρισμού, θα πλησιάσουμε «αυτόματα» το σοσιαλισμό) και, τέλος, από μια πολύ συνειδητή και ρεαλιστική πολιτική διασποράς σύγχυσης (για το τι είναι η ΑΤΑ για τους εργαζόμενους) και διάσπασης των εργαζόμενων (σε μισθολογικές ιεραρχίες) από την πλευρά της αστικής τάξης.

Ισότητα και χτύπημα της ιεραρχίας των μισθών; Ναι! Αλλά αυτό πρέπει να γίνει σοβαρά και όχι στον αέρα: Π.χ. ίσες αυξήσεις για όλους; ή αύξηση του κατώτερου μισθού; Αλλά με την προϋπόθεση ότι οι μισθοί διατηρούν την αγοραστική τους δύναμη. Αλλιώς δεν πρόκειται για «αυξήσεις», αλλά για μειώσεις, για επιβολή και διαχείριση της λιτότητας.

Κλείσιμο της ψαλίδας των μισθών; Ναι! Αλλά όχι προς τα κάτω, στο χαμηλότερο επίπεδο, π.χ. του ανεπίκευτου εργάτη. Το να αφηθεί ο καπιταλιστικός πληθωρισμός να φάει τους ανώτερους μισθούς μέχρι να τους φτάσει στο χαμηλότερο επίπεδο, αυτή η «εξίσωση» δεν έχει τίποτα το σοσιαλιστικό: Το μόνο που πετυχαίνει (μέσο μιας «ΑΤΑ»!) είναι να απογοητεύει τους εργαζόμενους, να μειώνει τους μισθούς και να αυξάνει, αντίστοιχα, την υπεραξία και τα κέρδη.

Αναδιανομή του εισοδήματος υπέρ των φτωχών; Έστω! Αλλά, πέρα από τον αταξικό χαρακτήρα αυτής της αντίληψης, αν αναδιανομή υπάρχει, αυτή σίγουρα δε γίνεται από τους «υψηλόμισθους» (άνω των 35.000 δρχ.) προς τους «χαμηλόμισθους», στο μέτρο που — σύμφωνα με την κλιμακωτή νοθευμένη ΑΤΑ — οι χαμηλόμισθοι στην καλύτερη περίπτωση απλώς διατηρούν την αγοραστική τους δύναμη ενώ οι «υψηλόμισθοι» γνωρίζουν μια καθαρή απώλεια λόγω πληθωρισμού στο εισόδημά τους. Πού πάει αυτό το εισόδημα; Μήπως θα είμασταν ιδιαίτερα κακοί ή προκατελιημμένοι, αν σας λέγαμε να κοιτάξετε και προς τη μεριά του κεφαλαίου; Αλλά, ακόμα και αν δεν παίρναμε υπόψη μας ότι πρόκειται για παραμύθι, μια τέτοιου είδους «αναδιανομή εισοδήματος» που θα εμπιστευόταν στον πληθωρισμό για να φάει τους υψηλούς μισθούς και να δώσει κάτι στους χαμηλούς (στην προέκταση αυτής της «ιδέας» θα δούμε άραγε και «σοσιαλιστές» να παρακαλάνε να αυξηθεί ο πληθωρισμός για να γίνει πιο γρήγορα αυτή η «σοσιαλιστική αναδιανομή του εισοδήματος»;) το μόνο που θα σήμαινε θα ήταν μια αναδιανομή στο εσωτερικό των μισθών (που, στην Ελλάδα, δεν αποτελούν καν το ήμισι του ενεργού πληθυσμού).

Οι αναδιανεμητικές λοιπόν διαστάσεις της ΑΤΑ είναι τουλάχιστον ύποπτες και, αν αναδιανομή χρειάζεται (ανάμεσα σε όλα τα εισοδήματα και όχι μόνο στους μισθωτούς), υπάρχουν χίλιοι τρόποι για να γίνει (όπως π.χ. με τη φορολογία) και το ανακείμε της ΑΤΑ (εκεί όπου αυτή ακριβώς δεν έχει καμιά σχέση) μόνο σκόπιμη σύγχυση μπορεί να δημιουργήσει.

Τέλος, είναι εξίσου αποπροσανατολιστική η επιχειρηματολογία υπέρ μιας κλιμάκωσης

της ΑΤΑ που ξεκινάει από τη διαπίστωση ότι το εργατικό κίνημα δεν ενδιαφέρεται για τους «πολύ υψηλόμισθους», γιατί αυτοί στην πραγματικότητα είναι καπιταλιστές (ή άμεσοι πράχτορές τους) που καλύπτουν ένα μέρος της υπεραξίας κάτω από μια μορφή «μισθού» (π.χ. ο διευθυντής μιας μεγάλης ανώνυμης εταιρείας). Και είναι αποπροσανατολιστική, γιατί ακριβώς το ψητό της διαμάχης δεν βρίσκεται εκεί: Σίγουρα πολλοί καπιταλιστές ιδιοποιούνται ένα μέρος της υπεραξίας με τη μορφή ενός «μισθού». Αλλά οι κύριοι αυτοί, ούτως ή άλλως, δεν περιμένουν κάποια ΑΤΑ για να αναπροσαρμόσουν τα εισοδήματά τους. Όχι μόνο έχουν χίλιους τρόπους για να το κάνουν (είτε μέσα από τα μερίσματα, τις διάφορες άλλες αμοιβές, είτε και μέσα από το «μισθό» τους), αλλά και να είστε σίγουροι πως ούτως ή άλλως θα το κάνουν. Επομένως, το να ενδιαφερθεί το εργατικό κίνημα για να μειώσει δήθεν την υπεραξία, μέσα από την κλιμάκωση της ΑΤΑ, είναι ιδιαίτερα γελοίο και πάντως μη αποτελεσματικό και σίγουρα αποπροσανατολιστικό.

Ας σκεφτούμε και μόνο την έκδηλη χαρά που έδειξε ο αστικός κόσμος από την κλιμάκωση της ΑΤΑ: Γράφει π.χ. η διεύθυνση του «Οικονομικού Ταχυδρόμου»: «παρά το γεγονός ότι η τιμαριθμική αναπροσαρμογή δεν είναι πλήρης από ένα όριο αποδοχών και πάνω, ωστόσο είναι γνωστές οι αντιδράσεις των παραγωγικών τάξεων» (δηλαδή των καπιταλιστών) «για τις επιπτώσεις που θα έχει το υπερβολικά αυξημένο εργατικό κόστος». Και αν η ΑΤΑ ήταν ανόθευτη, αν δεν ήταν δηλαδή κλιμακωτή, τότε «η αύξηση του εργατικού κόστους θα ήταν σημαντικά μεγαλύτερη»⁸. (Φυσικά δεν πρόκειται για καμία «αύξηση» μισθών, αλλά για τη μείωση της αγοραστικής δύναμης των «υψηλόμισθων», που θα ήταν μικρότερη αν η ΑΤΑ ήταν ανόθευτη). Μήπως οι καπιταλιστές χάρηκαν από φιλανθρωπία για τους «χαμηλόμισθους» ή από κακία για τους «υψηλόμισθους»; Ή μήπως η κλιμάκωση της ΑΤΑ, παρά τις «σοσιαλιστικές» της χάρες, τους ευνοεί ιδιαίτερα;

Τελικά, όπως και να πιάσει κανείς την επιχειρηματολογία υπέρ της νόθευσης της

ΑΤΑ — μέσα από μια κλιμάκωσή της —, αυτό που αποκαλύπτεται πίσω από τις σοσιαλίζουσες, αντιεραρχικές και εξισωτικές φράσεις είναι μια πολύ ρεαλιστική και συγκεκριμένη αστική πολιτική διάσπασης της εργατικής τάξης σε μισθολογικές φέτες. Όχι μόνο δηλαδή η κλιμάκωση της ΑΤΑ δεν έχει τίποτα το αντιεραρχικό ή το σοσιαλιστικό, αλλά επιπλέον αποτελεί συνειδητή πολιτική προσπάθεια αναπαραγωγής της αστικής μισθολογικής ιεραρχίας και της αντίστοιχης διάσπασης της εργατικής τάξης στο ίδιο το εσωτερικό του συνδικαλιστικού και πολιτικού της κινήματος. Είναι άραγε τυχαίο που με τη θεωρία της κλιμάκωσης μια σειρά από ιδιαίτερα μαχητικούς κλάδους εργαζομένων (π.χ. τραπεζικοί) θεωρούνται αυτόματα ότι παίρνουν υπερβολικά λεφτά και ότι καλά θα κάνει ο πληθωρισμός να τους τα φάει;

Η ευκολία με την οποία πολλοί — ακόμα και καλοπροαίρετοι — σύντροφοι στο εργατικό κίνημα έπεσαν στην παγίδα των «σοσιαλιστικών» αρετών μιας κλιμάκωσης της ΑΤΑ εξηγείται εν μέρει από μια σύγχυση γύρω από το ρόλο της αυτόματης τιμαριθμικής αναπροσαρμογής. Το είπαμε και το ξαναλέμε: Η διεκδίκηση της ΑΤΑ και ο αντίστοιχος μηχανισμός έχουν σαν αποκλειστικό και μόνο στόχο να προφυλάξουν το εργατικό εισόδημα από τον πληθωρισμό. Η καλύτερη δυνατή ΑΤΑ, στην καλύτερη περίπτωση, απλώς διατηρεί την αγοραστική δύναμη του μισθού, δεν την αυξάνει (παρά τις ονομαστικές «αυξήσεις»), εμποδίζει δηλαδή την πτώση της αξίας της εργατικής δύναμης. Πρόκειται δηλαδή για ένα μηχανισμό καθαρά αμυντικό απέναντι στον καπιταλιστικό πληθωρισμό. Και το ανακάτεμα στην ΑΤΑ « αναδιανεμητικών λειτουργιών», «αντιεραρχικών διαστάσεων» και «σοσιαλιστικών χαρακτηριστικών» αποτελεί θεωρητική σύγχυση και πολιτική διάσπασης, που πραχτικά καταλήγει - με τη νόθευση της ΑΤΑ - στη θεσμοθέτηση μιας συστηματικής και «αυτόματης» μείωσης της αξίας της εργατικής δύναμης. Πρέπει λοιπόν να είμαστε σαφείς: Η ΑΤΑ πρέπει να είναι ανόθευτη, πρέπει δηλαδή να ισχύει για όλους του μισθούς ανεξάρτητα από το ύψος τους.

8. Εισαγωγή στο άρθρο του Καραλή, Οικονομικός Ταχυδρόμος 1-4-82 αρ. 1456.

V. Η ΑΤΑ πρέπει να ισχύει για όλους τους μισθωτούς, τόσο του δημοσίου όσο και του ιδιωτικού τομέα.

Δε χρειάζεται να επεκταθούμε σε αυτό. Είναι ευνόητο ότι, εφόσον ο πληθωρισμός δεν κάνει διάκριση ανάμεσα σε δημόσιο και ιδιωτικό, το ίδιο και η ΑΤΑ, που έχει σα στόχο να τον αντισταθμίσει, θα πρέπει να ισχύει για όλους του κλάδους και τους τομείς. Το σημειώνουμε αυτό, γιατί η ΑΤΑ του ΠΑΣΟΚ εφαρμόστηκε καταρχήν μόνο στο δημόσιο τομέα και άφησε τον ιδιωτικό να ακολουθήσει μέσα από τις συλλογικές συμβάσεις. Στο μέτρο αυτό βέβαια που οι συλλογικές συμβάσεις πετυχαίνουν κάθε φορά (κά-

θε χρόνο) κάποια αναπροσαρμογή στην άνοδο του τιμάριθμου, στο μέτρο αυτό μπορεί να μιλήσει κανείς για τιμαριθμική αναπροσαρμογή των μισθών και ημερομισθίων. Ωστόσο αυτή η αναπροσαρμογή δεν έχει τίποτα το «αυτόματο», δεν θεωρείται αμετάκλητη κατάχτηση των εργαζομένων, πέρα από την οποία θα μπορούσαν να υποβληθούν διεκδικήσεις για τις συλλογικές συμβάσεις. Αντίθετα, η διατήρηση της αξίας της εργατικής δύναμης θεωρείται σαν κάτι που παζαρεύεται κάθε χρόνο.

VI. Η ΑΤΑ πρέπει να ισχύει και για τις συντάξεις, τα επιδόματα ανεργίας, τα επιδόματα εγκυμοσύνης και γέννας κτλ.

Το εργατικό κίνημα δεν ενδιαφέρεται μόνο για τους εργαζόμενους που έχουν μια δουλειά και ένα μισθό σήμερα. Δεν υπάρχει π.χ. κανένας λόγος - αντίθετα - να επιτραπεί στον πληθωρισμό να φάει ακόμα περισσότερο τις άθλιες συντάξεις των απόμαχων της εργασίας. Το ίδιο ισχύει και για τα επιδόματα των ανέργων, τα επιδόματα για αρρώστεια, εγκυμοσύνη κτλ., καθώς και για τις «αμοιβές» στρωμάτων όπως οι φαντάροι κτλ. Για το λόγο αυτό, η ΑΤΑ πρέπει να περιλαμβάνει και όλες αυτές τις περιπτώσεις. Φυσικά κάτι τέτοιο δε βελτιώνει ούτε αξιολογεί π.χ. το

άθλιο επίπεδο ορισμένων συντάξεων. Απλώς εμποδίζει την περαιτέρω επιδείνωση από τον πληθωρισμό. Ούτε πάλι «λύνεται» ή καν απαντιέται το πρόβλημα της ανεργίας - που ξέρουμε πόσο οξύ και επιταχτικό γίνεται μέρα με την ημέρα σήμερα. Αλλά η ΑΤΑ έχει σαν αποκλειστικό στόχο να εμποδίσει από την περαιτέρω επιδείνωση από τον πληθωρισμό της αγοραστικής δύναμης τόσο των μισθών και ημερομισθίων όσο και των διαφόρων άλλων παροχών που έχουν ήδη καταχτηθεί από την εργατική τάξη.

vii. Τιμαριθμοποίηση της φορολογικής κλίμακας.

Με την αυτόματη τιμαριθμική αναπροσαρμογή, οι ονομαστικοί μισθοί αυξάνουν, παρόλο που δεν αυξάνει η αγοραστική δύναμη του μισθού, αλλά απλώς - στην καλύτερη περίπτωση - διατηρείται σταθερή. Όμως η ονομαστική αυτή αύξηση κάνει το μισθό να

περνάει σε ανώτερη, φορολογική κλίμακα, και να φορολογείται επομένως σαν εισόδημα με μεγαλύτερο φορολογικό συντελεστή. Αυτό σημαίνει ότι στο τέλος του μήνα παίρνει καθαρά στο χέρι λιγότερα χρήματα από αυτά που θα χρειάζονταν για να διατηρήσει την

αγοραστική του δύναμη.⁹ Όμως αυτό που ενδιαφέρει τον εργαζόμενο είναι αυτό το τελευταίο (ο καθαρός μισθός) και όχι απλώς ο ακαθάριστος μισθός του για να προσαρμόζεται ικανοποιητικά στην άνοδο των τιμών. Και ο μόνος τρόπος για να διατηρηθεί η αγοραστική δύναμη όχι μόνο του ακαθάριστου αλλά και του καθαρού μισθού είναι να **τιμариθοποιηθεί η φορολογική κλίμακα, ούτως ώστε μια απλή ονομαστική αύξηση του μισθού να μην οδηγήσει σε μεγαλύτερο συντελεστή φορολόγησης.** Ας μη πούμε σε περισσότερες

«λεπτομέρειες». Ας πούμε μόνο ότι και εδώ, **δεν πρόκειται για καμία αξιολόγηση του ενός ή του άλλου φορολογικού συστήματος.** Πρόκειται απλώς για ένα μέτρο που είναι απαραίτητο να συνοδεύει την ΑΤΑ για να **υπάρξει απλή διατήρηση της αγοραστικής δύναμης του μισθού στην πράξη,** για να μην τρώει δηλαδή ο φόρος ένα μέρος του εργατικού εισοδήματος μέσα από μια απλά ονομαστική αύξηση του μισθού που δεν ανταποκρίνεται σε καμία πραγματική αύξησή του.

VIII. Ο δείκτης τιμών καταναλωτή πρέπει να καταρτίζεται από τις συνδικαλιστικές οργανώσεις των εργαζομένων.

Ως τώρα μιλήσαμε για «άνοδο των τιμών», για «πληθωρισμό» και για «δείκτη τιμών καταναλωτή» που μετράει τα προηγούμενα φαινόμενα, αφήνοντας να εννοηθεί ότι αυτές οι έννοιες είναι αυτονόητες και ότι κατά κάποιο τρόπο αρκεί να πάρουμε το δείκτη τιμών καταναλωτή της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδας (ΕΣΥΕ) και να τον χρησιμοποιήσουμε σα βάση για την τιμариθμική αναπροσαρμογή των μισθών και ημερομισθίων, για να επιτύχουμε τη διατήρηση της αγοραστικής δύναμης των μισθωτών. Ωστόσο τα πράγματα δεν είναι τόσο απλά και ιδιαίτερα η κατάρτιση και η μέτρηση ενός δείκτη τιμών καταναλωτή δεν είναι κάτι το «ουδέτερο», το «επιστημονικό» ή το «τεχνικό», γιατί έχει ορισμένες καθοριστικές συνέπειες για την αναπροσαρμογή των μισθών και γιατί, επομένως, προϋποθέτει ορισμένες πολιτικές και ταξικές επιλογές.

Για να καταρτιστεί ο δείκτης χρειάζεται πρώτα-πρώτα να παρθεί ένα υποθετικό νοικοκυριό και να μελετηθούν οι καταναλωτικές του δαπάνες. Με βάση αυτές τις δαπάνες θα καθοριστεί η καταναλωτική δομή του νοικοκυριού (δηλαδή το ειδικό βάρος των τροφίμων, της ένδυσης, της μετακίνησης κτλ.) και θα καθοριστούν αντίστοιχοι «συντελεστές στάθμισης» για το κάθε είδος. Έπειτα θα επιλεγούν ορισμένα προϊόντα που είναι «αντιπροσωπευτικά» για το κάθε είδος δαπάνης (π.χ. η φέτα σαν «αντιπροσωπευτική» των τυριών) καθώς και ορισμένα σημεία πώλησης από τα οποία θα γίνεται σε καθορισμένες ημερομηνίες η τιμοληψία. Για να γίνει τώρα η μέτρηση, θα πρέπει κάθε φορά στις καθορισμένες ημερομηνίες να καταγράφονται σε δελτία τιμοληψίας οι τιμές των καθορισμένων προϊόντων από τα καθορισμένα μαγαζιά, να συγκεντρώνονται αυτά τα

9. Ένα υπεραπλουστευμένο παράδειγμα: Ας πάρουμε ένα μισθωτό που κερδίζει 20.000 δρχ. το μήνα. Το συνολικό του ετήσιο εισόδημα θα είναι φέτος 240.000 δρχ. Αν τώρα ο μισθός του αναπροσαρμόζεται με τον πληθωρισμό (ας πούμε 20%), του χρόνου θα γίνει 24.000 δρχ., ή ετησίως 288.000 δρχ. Ας υποθέσουμε επιπλέον ότι η φορολογική κλίμακα φορολογεί με 15% τα εισοδήματα μεταξύ 200.000 και 250.000 δρχ. και με 20% τα εισοδήματα μεταξύ 250.000 και 300.000 δρχ. Ο μισθωτός μας λοιπόν, για τον ίδιο πραγματικό μισθό, θα πληρώσει φέτος φόρο 36.000 δρχ. και θα του μείνει καθαρό ετήσιο εισόδημα 204.000 δρχ., ενώ του χρόνου θα πληρώσει 57.600 δρχ. φόρο και θα του μείνουν καθαρά 230.400 δρχ. ετήσιο εισόδημα. Ωστόσο, για να διατηρούσε σταθερή του χρόνου τη φετινή του αγοραστική δύναμη των 204.000 δρχ. θα έπρεπε του χρόνου (για πληθωρισμό 20%) να έπαιρνε συνολικό ετήσιο εισόδημα 244.800 δρχ. Θα έχει δηλαδή του χρόνου μια καθαρή απώλεια 14.400 δρχ., που θα οφείλεται αποκλειστικά στο ότι η φορολογική κλίμακα έμεινε σταθερή.

δελτία, να πολλαπλασιάζονται οι τιμές με τους συντελεστές στάθμισης, για να βγει τελικά ο «δείκτης τιμών καταναλωτή» και η άνοδος του.

Όλα όμως αυτά τα στάδια της κατάρτισης και της μέτρησης χωρούν πάρα πολλά μαγειρέματα και το κυριότερο πάρα πολλές επιλογές, που δεν είναι καθόλου αθώες ή «τεχνικές» ούτε ουδέτερες.

Η ΕΣΥΕ π.χ., για να φιάξει το «πρότυπο νοικοκυριό», παίρνει «τα πάσης φύσεως νοικοκυριά του αστικού πληθυσμού της χώρας, ανεξαρτήτως οικονομικής και κοινωνικής κατάστασης αυτών, και δεν περιορίζεται εις εκείνα μόνον εξ αυτών των οποίων ο αρχηγός του νοικοκυριού είναι εργατοϋπάλληλος, ήτοι έχει ως πηγή εισοδήματος μισθό ή ημερομίσθιο»¹⁰. Η επιλογή αυτή έχει μια σημασία για τους καπιταλιστές και την εμπορική τους πολιτική, επειδή αυτό που τους ενδιαφέρει είναι οι καταναλωτικές δαπάνες όλων των νοικοκυριών και όχι μόνο των μισθωτών. Για τους μισθωτούς όμως, για τους οποίους ο δείκτης χρησιμεύει για την αναπροσαρμογή της δικής τους αγοραστικής δύναμης, αυτό που έχει σημασία είναι η δική τους κατανάλωση και όχι π.χ. η κατανάλωση του εργοδότη τους.

Ούτε ο αποκλεισμός ορισμένων δαπανών από την ΕΣΥΕ, με τη δικαιολογία ότι δεν είναι «καταναλωτικές δαπάνες» (π.χ. φόροι, αγορά κατοικιών, συνδρομές στα συνδικάτα κτλ.), είναι αθώος. Έτσι, «παρέστη ανάγκη όπως εκ του συνόλου των χρηματικών δαπανών

του πίνακος αφαιρεθούν εκείναι αι δαπάναι αι οποίαι δεν αναφέρονται εις καταναλωτικούς σκοπούς. (...) Πρός τούτοις εκ του συνολικού ποσού των πάσης φύσεως δαπανών (...) αφηρέθησαν: I) Δαπάναι αγοράς και κατασκευής κατοικιών. II) Συνδρομαί εις επαγγελματικά σωματεία και εργατικές οργανώσεις. III) Έτεροι πληρωμαί συνιστάμενοι εις εισφοράς εις διάφορα ασφαλιστικά ταμεία κτλ. IV) Πληρωμαί έναντι δανείων εξ υποθήκης δια ανασύστασιν κεφαλαίου»¹¹.

Ας σημειώσουμε ότι οι επιλογές αυτές είναι λογικές από τη στιγμή που η ΕΣΥΕ έχει διαλέξει να μετρήσει τις τιμές της συνολικής κατανάλωσης και όχι το κόστος ζωής του μισθωτού.¹² Ωστόσο, για τον τελευταίο ο «δείκτης τιμών καταναλωτή» έχει νόημα μόνο αν επιτρέπει πράγματι τη διατήρηση του επίπεδου διαβίωσης όταν το κόστος ζωής αυξάνεται με τον πληθωρισμό.

Τα προϊόντα που επιλέγονται σαν «αντιπροσωπευτικά» επηρεάζουν και αυτά το δείκτη. Αν π.χ., για τον καθορισμό της τιμής των τυριών, θεωρείται αντιπροσωπευτική η φέτα, ενώ η τιμή της δεν αυξάνει ή αυξάνει αναλογικά λιγότερο από τα υπόλοιπα τυριά, τότε ο δείκτης θα είναι υποτιμημένος σε σχέση με την πραγματική εξέλιξη. Αν λαμβάνεται υπόψη το ψωμί διατίμησης, τη στιγμή που είτε ο καταναλωτής δεν μπορεί να το βρει είτε η κατανάλωσή του είναι περιθωριακή, θα υπάρξει επίσης υποτίμηση του δείκτη.¹³ Ανάλογα προβλήματα επιλογής μπαίνουν π.χ.

10. ΕΣΥΕ «Δείκτης Τιμών Καταναλωτού» ΖΙ 1959 σελ. 6.

11. Το ίδιο, σελ. 7.

12. Σύμφωνα με την ίδια τη Στατιστική Υπηρεσία: «Η ονομασία «Δείκτης κόστους ζωής» έδωσε λαβήν εις παρανοήσεις εκ μέρους εκείνων οι οποίοι παρασυρόμενοι από την λέξιν «κόστος», εσχημάτισαν την αντίληψιν ότι ούτος είναι έν στατιστικόν μέτρον μετρήσεως διαφορετικών επιπέδων διαβιώσεως, ενώ κατ' ουσίαν επρόκειτο περί δείκτου μετρούντος τας μεταβολάς μόνον των τιμών. Ως εκ τούτου, δικαιολογείται η αντικατάστασις της ονομασίας «Δείκτης κόστους ζωής» δια της τωιαύτης «Δείκτης τιμών καταναλωτού» όστις περιορίζεται εις την μέτρησιν της μεταβολής ενός μόνον συντελεστού διαμορφώσεως των δαπανών, τουτέστιν των τιμών, και ουδεμίαν σχέσιν έχει με τους λοιπούς παράγοντας, όπως είναι το εισόδημα, το μέγεθος του νοικοκυριού ή με οποιονδήποτε άλλον παράγοντα, όστις επίδρα εις την διαμόρφωσιν ανωτέρου ή κατωτέρου επιπέδου διαβιώσεως». Στο ίδιο, σελ. 6.

13. Βλ. π.χ. καταγγελία ερώτηση της Καθημερινής, Τρίτη 15-2-83 σελ. 7. Δείγμα των δυνατών μαγειρεμάτων μας δίνει η αμφισβήτηση του δείκτη του Γενάρη 1983. Π.χ. ο κ. Μ. Έβερτ καταγγέλλει ότι οι τιμολήπτες δεν «παίρνουν τις μέσες τιμές, οι οποίες όμως δεν δίδουν την πραγματική εικόνα της αυξήσεως των τιμών. Σε άλλες περιπτώσεις δεν γίνεται συστηματική ενημέρωση της αυξήσεως των τιμών, αλλά διατηρούνται τιμές που πάρθηκαν πριν 2 μήνες». Καθημερινή 17-2-83. Κάτι θα ξέρει από ανάλογα μαγειρέματα ο κ. Έβερτ!

και όταν ένα νέο προϊόν εξαφανίζεται από την αγορά και στη θέση του εμφανίζεται ένα άλλο «νέο», «βελτιωμένο», «με διπλό ή τριπλό τάδε συστατικό», με «αυτοματισμούς», «κουμπιά» ή «φωτάκια». Μπορεί τότε η ΕΣΥΕ να θεωρήσει ότι πρόκειται για «προϊόν ανώτερης ποιότητας», αλλά ο καταναλωτής θέλοντας και μη θα πρέπει να πληρώσει την υψηλότερη τιμή του. Αν π.χ. θέλετε ένα μικρό φορητό ραδιόφωνο και διαπιστώσετε ότι έχουν εξαφανιστεί από την αγορά, θα αναγκαστείτε να αγοράσετε ραδιοκασετόφωνο, κι ας έχετε ήδη ένα κασετόφωνο. Ή αν ακόμα θελήσετε ένα προϊόν που δεν πουλιέται πιά μεμονωμένο αλλά σε συσκευασία τέσσερα-τέσσερα, χωρίς να μεταβληθεί η τιμή του ανά μονάδα, εσείς θα υποχρεωθείτε να αγοράσετε και τα τέσσερα, κι ας μη δείξει ο δείκτης μια αύξηση στο κόστος ζωής. Τέλος, και η επιλογή των σημείων πώλησης απ' όπου καταγράφονται οι τιμές μπορεί να επηρεάσει το δείκτη (π.χ. διαφημιστικές πωλήσεις μεγάλων καταστημάτων ή και τεχνητή μείωση από τον καταστημάρχη μόνο των προϊόντων που καταγράφει ο τιμολήπτης).

Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι, σε συνθήκες έρποντος πληθωρισμού, όλοι οι δείκτες, αν δεν είναι ιδιαίτερα χοντροκομμένα μαγειρεμένοι, θα δείξουν τελικά πάνω-κάτω την άνοδο των τιμών. Ωστόσο, αυτό που ισχύει μακροπρόθεσμα, δεν ισχύει σε πιο βραχυπρόθεσμη και πιο προσγειωμένη βάση. Η επιλογή του δείκτη εδώ μπορεί να είναι αποφασιστική για το αν η αυτόματη τιμαριθμική αναπροσαρμογή θα μπορέσει να δια-

τηρήσει την αξία της εργατικής δύναμης. Από αυτή την άποψη, οι εργαζόμενοι ενδιαφέρονται άμεσα για τον καθορισμό του ίδιου του δείκτη.

Επιπλέον, ο οποιοσδήποτε δείκτης έχει αναγκαστικά διαφορετικές συνέπειες για τον κάθε μισθωτό, ανάλογα με τις διαφορετικές καταναλωτικές δομές του καθένα: Όλοι δεν είναι καπνιστές, όλοι δεν είναι παντρεμένοι με δυο παιδιά 11 και 15 ετών, όλοι δεν μένουν στην τάδε συνοικία της Αθήνας, όλοι δεν έχουν το ίδιο ύψος μισθού κτλ.

Όλα αυτά σημαίνουν ότι το πρόβλημα του δείκτη δεν είναι «τεχνικό». Ακόμα και αν οι στατιστικοί κάνουν άφογα τη δουλειά τους, θα την κάνουν πάντα αναγκαστικά πάνω στη βάση ορισμένων επιλογών που είναι πολιτικές, δηλαδή τελικά ταξικές. Ένας «αντικειμενικός» δείκτης τιμών καταναλωτή είναι εκ των προτέρων παραμύθι, δεν μπορεί να υπάρξει. Με αυτή την έννοια ο δείκτης είναι ταξικός, δηλαδή ταξικά επιλεγμένος.

Δεν έχει επομένως νόημα να παζαρέψουν εργαζόμενοι, εργοδότες και κράτος την κατάρτιση ενός «καλού» και «αντικειμενικού» δείκτη — όπως θέλει να μας το παραστήσει η κυβέρνηση. Αντίθετα, ο μόνος δείκτης που μπορεί να εξασφαλίσει τα συμφέροντα των εργαζομένων είναι αυτός που θα καθορίσουν οι ίδιοι οι εργαζόμενοι και οι αντιπροσωπευτικές τους οργανώσεις. Μόνο αυτοί ξέρουν ποιά είναι τα δικά τους συμφέροντα, ποιές οι δικές τους δαπάνες, ποιές οι πραγματικές ανατιμήσεις.

ΙΧ. Για μια ΑΤΑ που να μην «ετεροχρονίζεται»!

Θα έπρεπε να ήταν αυτονόητο ότι η αυτόματη τιμαριθμική αναπροσαρμογή μπορεί να διαφυλάξει το εργατικό εισόδημα μόνο αν... εφαρμόζεται στην πράξη. Γιατί αν «ετεροχρονίζεται», δηλαδή αν καταργείται ή αν αναβάλλεται, τότε δεν είναι ούτε «αυτόματη» ούτε «τιμαριθμική αναπροσαρμογή», αλλά απλώς κοροϊδία.

Απέναντι στους «ετεροχρονισμούς» της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ μερικοί αντέταξαν ότι η ΑΤΑ θα πρέπει να είναι νομοθετικά κατοχυρωμένη. Φυσικά δεν είμαστε εμείς που θα εναντιωθούμε σε μια νομοθετική κατοχύρωση της ΑΤΑ από τη Βουλή. Ωστόσο, θα

πρέπει να σημειώσουμε ότι, τόσο η κατάκτηση μιας ΑΤΑ που θα εξασφαλίζει πράγματι τη διατήρηση του εργατικού εισοδήματος όσο και η κατοχύρωσή της από ενδεχόμενους «ετεροχρονισμούς» και άλλες καταργήσεις, που πάντα η αστική τάξη θα θέλει να επιβάλλει (βλέπε Ιταλία των τελευταίων μηνών), δεν μπορεί να είναι παρά το προϊόν της πάλης του ίδιου του εργατικού κινήματος. Και η μόνη «εγγύηση» που μπορεί να υπάρξει και εδώ, όπως και αλλού, είναι η κινητοποίηση των ίδιων των εργαζομένων.

Μ. ΝΙΚΗΤΑΣ
Τ. ΓΑΛΑΝΟΣ
Φλεβάρης 1983